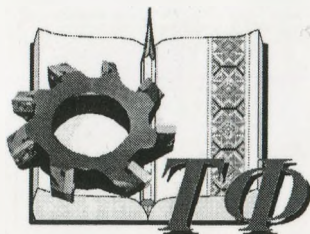

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СЛОВ'ЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Науково-методичний збірник
(Випуск 12)

Слов'янськ 2008
„Печатный двор”

УДК 371.012: 378

ББК Ч 481.2

П 781

Проблеми трудової і професійної підготовки: Наук.-метод. зб./Кол. авт./Під ред. В. В. Стешенко. – Слов'янськ: СДПУ, 2008. – Вип. 12. – 242 с.

Свідоцтво про державну реєстрацію серія КВ №8842 від 09.06.2004 р.

Збірник включено до Переліку № 3 наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт (Додаток до Постанови ВАК № 3-05/11 від 10.11.99).

Представлено матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції „Проблеми трудової і професійної підготовки на початку ХХІ ст.“, присвяченої 35-річчю заснування факультетів підготовки вчителів трудового навчання. Представлені результати творчих здобутків науковців і практиків з вирішення проблем трудового навчання та виховання учнів загальноосвітніх шкіл, змісту та методики освітньо-професійної підготовки вчителів трудового навчання та інженерно-педагогічних працівників.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів педагогічних навчальних закладів, методистів.

Редакційна колегія: **В.М. Мадзігон**, докт. пед. наук, проф., віце-президент АПН України; **В.К. Сидоренко**, докт. пед. наук, проф., член-кор. АПН України; **В.І. Рукасов**, докт. фіз.-мат. наук, проф., академік Міжнародної Академії Наук Педагогічної Освіти (МАНПО); **М.К. Нечволод**, докт. фіз.-мат. наук, проф., академік МАНТІ; **В.В. Борисов**, докт. пед. наук, доц., чл.-кор. МАНПО; **О.Г. Солодухова**, докт. психол. наук, проф.; **Н.В. Гавриш**, докт. пед. наук, проф.; **Г.Є. Левченко**, канд. пед. наук, провідн. наук. співробітник; **В.В. Стешенко**, канд. пед. наук, доц., чл.-кор. МАНПО (відповід. редактор); **М.Т. Малюта**, канд. пед. наук, доц.

Рецензенти:

Коротяєв Б.І., докт. пед. наук, професор;

Харченко С.Я., докт. пед. наук, професор.

Відповідальний за випуск: С.М. Чуйко.

Укладач: В.В. Стешенко.

Друкується за рішенням вченої ради СДПУ від 27.12.2007 р.
(протокол № 5).

45428
ISBN 966-7191-73-X

© Колектив авторів. 2008

© Стешенко В.В. (укладання), 2008

44-95283
БІБЛІОТЕКА

НПУ імені М.П. Драгоманова

НАУКОВІ ОСНОВИ СТРУКТУРУВАННЯ ЗМІСТУ ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Було багато спроб удосконалення підготовки вчителів трудового навчання з тим, щоб рівень їх знань і вмінь відповідав рівню розвитку сучасних технологій і техніки. Найбільш змістовною в цьому напрямку була монографія В.І.Гусєва [1], але за умов становлення незалежної держави України в системі освіти відбулися докорінні зміни, суть яких полягає в нових підходах, у запровадженні двоступеневої підготовки вчителів, у орієнтації на систему освіти провідних держав

Європи. Рационалізм цього дослідження актуальний і по наш час, бо з самого початку процес підготовки вчителів трудового навчання ставили на широку політехнічну основу.

Атутов П.Р. вважає, що суть політехнічних знань складають взаємозв'язок законів і понять наук, які розкривають загальні риси науково-технічної сторони сучасного виробництва. Елементарні форми цих знань за своєю природою не відрізняються від тих знань і тих наук, але вони відрізняються від останніх за своєю функцією, яка спрямована на вивчення основ техніки та управління нею [2, с. 17].

Політехнічний зміст П.Р. Атутов [3] поділяє на загально-технічний і загально-технологічний. До першого відноситься вивчення чотирьох ланок розвиненої системи машини – двигуни, передаточні механізми, робочі органи машин й органи управління машиною на конкретних прикладах (турбіна, різного роду передачі, технологічні і транспортні машини, автоматичні пристрої та інше). До другого відноситься вивчення процесів і основної продукції головних галузей виробництва – електроенергетики, машинобудування, хімічного виробництва, будівництва, сільськогосподарського виробництва.

Гусев В.І. політехнічну освіту розрізняє за трьома аспектами: онтологічним, гносеологічним та інформаційним [1, с. 33]. Першим є матеріальний чи предметно-процесуальний аспект як сукупність сторін функціонуючого виробничого процесу, усвідомлене чи неусвідомлене освоєння якого забезпечує людині праці можливість адаптуватися в системі виробництва. Наступним є аспект відображення сторін виробничого процесу в пізнанні людини, неповне побутове чи наукове (узагальнене, систематизоване, істинне) знання про виробництво. Інформаційний аспект, або педагогічний, існує як визначальна ступінь дидактичної трансформації предметно-процесуального аспекту і аспекту відображення для підготовки підростаючого покоління до трудової діяльності.

З метою вдосконалення політехнічної підготовки вчителів праці В.І. Гусев пропонує покласти в основу структуру навчального плану вибудованої ним моделі виробничого процесу та трудової виробничої діяльності. Це є дійовим підходом, але залишається з'ясувати, наскільки модельні уявлення про виробничий процес, що побудовані автором, адекватно відповідають реальним умовам сьогодні.

В основу політехнізму, в основу створення складних механізмів і машин покладені прості знаряддя праці і принципи їх дії на предмет обробки в різних комбінаціях. У будові та роботі сучасних машин багато спільного. І тоді, добре знаючи їх будову, маючи загальні трудові

навички, вміння працювати на машині, можна легко адаптуватися до технічного забезпечення різних галузей. Перетворення предмета праці в предмет споживання для людини є сутністю технології як науки і як реального процесу перетворення речовин природи засобами праці.

Політехнічна освіта відноситься до тих понять, які змінюються за змістом та обсягом під впливом науково-технічної революції. Зважаючи на сучасні тенденції диференціації змісту трудового навчання, політехнічна освіта має бути у двох варіантах. Перший має входити у державний стандарт змісту освіти, а другий – у факультативні заняття. У даному разі, усі учні без винятку одержать певне, однакове, мінімально необхідне уявлення про основи виробництва. Крім того, уявлення про основи виробництва може бути розширене за бажанням учнів з урахуванням їх нахилів і інтересів у рамках факультативних занять.

Очевидний той факт, що підготовка вчителів до здійснення політехнічної освіти учнів не може відбуватися тільки в процесі вивчення технічних дисциплін, передбачених навчальним планом. З точки зору завдань політехнічної освіти необхідно додатково до цього провести систематизацію та інтеграцію змісту навчальних дисциплін технічної підготовки. Для цього слід знайти таку основу, яка б розкривала те спільне, що є між ними, не зважаючи на всю зовнішню різноманітність об'єктів і явищ.

Програма технічної підготовки більш масштабно розкрита в роботі [4], де вказується, що цикл загально-інженерних дисциплін є базою фактично для всіх спеціальних дисциплін, включаючи і педагогічні, тому що людина сьогодні живе в світі техніки і технологій. Таким чином, автори вважають, що цикл загально-інженерних дисциплін дає не вузькоспеціальні знання, призначені для конструювання та ремонту машин, а й фундаментальні, життєво необхідні вміння, навички та знання, які дають можливість орієнтуватися випускнику в конкретних технічних і технологічних умовах. Безумовно, не з усіма думками авторів можна погодитися, але сумніву немає в тому, що навчальні дисципліни технічного циклу є основою для вивчення спеціальних дисциплін і фундаментом для професійного становлення вчителя.

Курок В.П. [5] вбачає шляхи покращення технічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання в наступних заходах: скороченні обсягу матеріалу за рахунок вилучення другорядних питань, посиленні професійно-педагогічної спрямованості дисципліни, удосконаленні системи інженерних знань, ілюстрації практичного застосування теоретичних відомостей, посиленні міжпредметних зв'язків,

запровадженні індивідуального підходу у навчанні, активізації самостійної діяльності студентів.

Стосовно терміну „інженерна підготовка”, то він більш підходить до системи підготовки інженерних кадрів. Хоча в минулому ця назва досить широко використовувалася при підготовці вчителів трудового навчання.

Як впливає із проведеного аналізу, до цього часу не має детальної термінології щодо назви професійної практичної підготовки вчителів трудового навчання: одні її називають політехнічною, інші – загальнотехнічною (або загальнотехнологічною), а треті – інженерною. Інколи її ще називають спеціальною підготовкою вчителя трудового навчання. Стає зрозумілим, що кожен автор під свою назву знаходив обґрунтування. Для прикладу, у Державних освітніх стандартах вищої професійної освіти Російської Федерації це називають предметною підготовкою [6], куди до федерального компоненту входять такі навчальні дисципліни, як прикладна механіка, електрорадіотехніка, графіка, основи підприємницької діяльності, основи творчо-конструкторської діяльності, технологічний практикум.

Назва предметної підготовки є уніфікованою для всіх спеціальностей, за якими ведеться підготовка вчителів-предметників, і може бути прийнята для підготовки вчителів трудового навчання, але з одним лише уточненням. Враховуючи те, що предметом дослідження в даному випадку є технології та техніка, то цю підготовку пропонуємо назвати більш конкретизовано – технічна.

Цілком зрозуміло, що сюди входить блок теоретичних навчальних дисциплін техніко-технологічного спрямування, а також навчальні практикуми з практичної підготовки. Вони поєднані в декілька інтегрованих курсів („Основи виробництва”, „Прикладна механіка”, „Машинознавство”, „Технічна творчість”), що базуються на перевірених в педагогічній практиці протягом декількох десятків років технічній підготовці майбутніх вчителів трудового навчання.

Останнім часом створюються інтегровані курси не лише в загальноосвітніх школах, а й у вузах. Це торкнулося й системи підготовки вчителів трудового навчання, підготовка яких передбачає вивчення багатьох профільних курсів. Тому йти по шляху створення дріб'язкових автономних навчальних дисциплін недоцільно не лише через суттєве збільшення їх кількості, але і через усунення розпорошеності інформації. Інтеграція навчальних дисциплін передбачає не стільки механічне складання окремих автономних курсів, скільки високий рівень концентрації інформації.

Підготовка вчителів у цілому за методологією системного аналізу є інтегрованим педагогічним особистісно-орієнтованим і соціаль-

но детермінованим процесом. Інтеграційні підходи взяті нами за основу саме для навчальних дисциплін технічної підготовки вчителів, як алгоритматизованого процесу нежорсткої соціальної відкритої системи. Зміст навчання окремих курсів повинен періодично акумулювати передові досягнення окремих прикладних наук і динамічно відслідковувати пріоритети в розвитку сучасної промисловості. Таким чином, відбувається онтодидактична, суттєва переробка наукового знання в навчальний матеріал.

При визначенні предметної структури технічної підготовки вчителя за основу була взята теорія, яка розроблена В.С. Ледньовим. Згідно з нею зміст освіти, відображений у навчальних предметах, сформований на систематичному вивченні основ генеральних наук (філософії, математики, наук центральної галузі знання та практичних наук). Керуючись таким підходом, нами була розроблена предметна структура технічної підготовки вчителів трудового навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем „Бакалавр”.

Використовуючи запропоновану модель, можна створити динамічно наповнені та поновлювані інтегровані курси технічної підготовки вчителів з високою мірою мобільності. В цьому випадку найсучасніші досягнення технологій і техніки будуть оперативно проектуватися на окремі розділи курсів, не потребуючи періодичних докорінних ломок їх змісту.

Якщо розглянути систему формування науково-технічних знань майбутніх учителів трудового навчання під час вивчення інтегрованих курсів техніко-технологічного напрямку, то в послідовності зростання рівня ускладненості можна виділити такі рівні знань: емпіричний, теоретичний, практичний і конструктивно-творчий. Емпіричні знання здобуті, як правило, з життєвої практики з використанням деякого мінімуму знань, отриманих в загальноосвітніх школах на заняттях трудового навчання. Теоретичними та практичними знаннями студенти опановують безпосередньо під час лекційних, лабораторних, практичних занять і під час самостійної роботи. Компонент конструктивно-творчих знань має якісно новий зміст і формується він внаслідок узагальнення отриманих знань, набутих умінь і навичок при виконанні творчих завдань та розв'язку прикладних задач як з даної навчальної дисципліни, так і з споріднених, де виникає попит на такі знання.

Таким чином, зміст технічної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання нами представлений у вигляді сукупності інтегрованих курсів, зміст яких є проєкційним відбиттям сутності окремих галузей наукового знання із трансформацією у форматі онтодидактичної переробки наукового знання в навчальний матеріал.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Хотунцев Ю. Освітня галузь „Технологія” в російській школі // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2001. – № 1. – С. 43-46.
2. Атутов П.Р., Поляков В.А. Роль трудового обучения в политехническом образовании школьников. – М.: Просвещение, 1985. – 128 с.
3. Атутов П.Р. Политехнический принцип в обучении школьников. – М.: Педагогика, 1976. – 192 с.
4. Ягупець Ю.І., Агулов В.Т. Роль дисциплін загальноінженерного циклу у формуванні професійної підготовки випускника педагогічного вузу // Проблеми трудової і професійної підготовки: Науково-методичний зб. – Слов'янськ-К.-Слов'янськ: СДПІ-ІЗМН, Вип. 1. – 1997. – С. 56-57.
5. Курок В.П. Інженерна підготовка вчителя трудового навчання // Наукові записки. Збірник наукових статей НПУ імені М.П. Драгоманова. – К.: НПУ. – 2001. – Вип.4. – С.86-88.
6. Гусев В.И. Совершенствование содержания политехнической подготовки учителей труда в пединституте. Монография. – К.: Вища школа, 1988. – 131 с.